

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ СТЕРИЈИНЕ СТОГОДИШЊИЦЕ У НИШУ 1906. ГОДИНЕ

Апстракт: Данас када цела Србија разним манифестацијама обележава 200-годишњицу рођења Јована Стерије Поповића, сматрамо да је наша дужност да кажемо како је то учињено у Нишу 1906. године. Ово особито из разлога, јер је он био једно од два места у Србији у којима је то урађено. А место обележавања овог била је Виша женска школа, тада постојећа у овом месту.

Кључне речи: Ниш, обележавање годишњице Ј. С. Поповића

Но пре него што бисмо говорили о самој прослави морамо да кажемо неколико речи о овим школама, код нас неоправдано заборављеним.

„Законом о устројству Више женске школе“ од 17. јуна 1863. године, отворена је у септембру те године у Београду Виша женска школа. Задатак ове школе, према „Закону“ био је двојак: да даје девојчицама, које сврше основну школу, више женско образовање, и нарочито да спрема одраслије девојке за учитељке основних школа. Школовање у овој школи првобитно је трајало четири, а већ 1875. пет година.

Решењем министра просвете од новембра 1891. отворена је у Крагујевцу, друга по реду Виша женска школа. Године 1894, по молбама општина отворено је још неколико школа ове врсте. То је учињено септембра у Пожаревцу и Шапцу. Октобра је то учињено у Пироту а новембра је отворена и школа у Нишу.

Општине ових градова саме су се старале о школским зградама, училима и намештају. Наставници гимназија, а у Нишу и Учитељске школе, до образовања сталних наставничких колектива, примили су се да бесплатно држе предавања из

појединих, особито „научних“ предмета.

Наставничко особље школе у Нишу 1905/06. сачињавало је 11 професора, 3 учитеља вештина, један свештеник – предавач „науке хришћанске“ и један хонорарни наставник (руски језик).

Број уписаних ученица на почетку школске године износио је 60, од чега 25 у I разреду, 12 у II разреду, 13 у III разреду, 4 у IV разреду и 6 у V разреду. По социјалном саставу оне су биле деца родитеља: свештеника, државних чиновника, општинских и приватних чиновника, лекара, апотекара, адвоката, трговаца, занатлија, земљорадника, надничара. Рођене су биле у Србији (варошима и селима), осим 2 рођене у Аустроугарској.

* * *

Као и у свакој школи у Србији, у овој школи је 15. јануара 1906. године, одржана прослава Св. Саве по утврђеном програму.³⁵⁷

„Пре подне:

1. Служба у Саборној цркви.
2. Водоосвећење и резање колача у дворници В. Ж. школе – домаћин г. Јован Живковић, пензионер.
3. Химна Св. Сави (пева хор ученица ове школе).
4. Бранка Бобићева, ученица V разреда беседи о животу и раду Јована Стерије Поповића, коме се 1. јануара ове године навршује век од његова рођења а 26. фебруара пола века од његове смрти.

5. Песме у хору ученица и декламације.

6. Послуживање гостију.

После подне:

Игранка за ученице у дворници школској до 7 часова увече.“

Због важности самога догађаја, и оне – ученице, која је о њему говорила, говор Бранке Бобићеве, ученице V разреда, приликом Светосавске прославе доносимо у целини:

„Поштовани наставници!

Уважени гости наши!

Поздрављам вас данас на дан годишње прославе највећег Србина свих векова; поздрављам вас на дан Светога Саве, као старије наше, као госте наше, и као оне који нам добро мисле, који нас добру уче и који нас добру воде!

Као што је дужност наша велика, тако има да буде велика и захвалност наша. Ми ту захвалност управљамо после Бога у првом реду вама, а преко вас и свима онима који су у прошлости радили на просвећивању доброг, али не толико сретног народа српског. Врховни старешина и вођ свих оних који су радили, који раде и који ће у будућности радити на просвети српскога народа, јесте Свети Сава, коме захвална Србадија ових дана нарочито плете венце неувеле славе. А за Светим Савом ступа велика војска вредних следбеника његових, радника у школи и на књизи српској. Та је војска хитала у помоћ српском народу, на кога је више пута судбина била кренула хале и аждаје; ти су просветни радници хитали народу у

---

³⁵⁷ Годишњи извештај Више женске школе у Нишу за школску 1905-1906. год.

помоћ баш за то, што је он бивао по кад што у великој беди, јер су се држали речи нашега песника који вели:

„Ко помог‘о роду у невољи,

Бог на страшном помог‘о му суду!

Време тече без престанка, па нам је његов ток донео и годину, у којој нам се ваља нарочито опоменути једнога од најбољих војника Светога Саве. То је ова година, а човек, који се с правом може назвати војник Светога Саве, јесте знаменити српски песник **Јован Ст. Поповић**. Првог јануара ове године навршио се век од његова рођења, 26. фебруара ове године навршиће се пола века од његове смрти. За то нам је двострука дужност, да се сетимо данас његова живота и рада. За то је мени пало у део, да вас данас, кад прослављамо успомену бесмртнога Светога Саве, за тренутак забавим подсећањем на живот и рад овога одличног следбеника његова.

* * *

Јован Стерије Поповић родио се у Вршцу 1. јануара 1806. год. По завршетку основне школе у Вршцу отац га да у гимназију. За време његова школовања отац га је један пут извадио из школе и хтео увести у трговину, да њега у томе замени. Али Поповић је жудео за школом, у часовима одмора, кад није био уз оца, он је читао књиге и за све се време од ње није раставио. Тада га отац да понова у школу. По свршетку 4. разреда гимназије оде у Темишвар, где је слушао Реторику и Појезију, а ту се особито одликовао у латинском стихотворству. За време његова бављења у Темишвару почео је певати, и ту је певао први свој спев,

који је изишао год. 1825. у Будиму и који се звао „Слези Болгарије“. Из Темишвара оде у Пешту где је слушао философију, за тим у Кезмарк, где је свршио права.

По свршетку права у Кезмарку он дође у Вршац, где се испочетка бавио предавањем латинског језика у нижој гимназији, а за тим је то оставио и отпочео адвокатску праксу, али на скоро и то напусти и на позив српске владе оде у Београд, где постаје професор правних наука на ондашњем Лицеуму и начелник министарства просвете. У томе звању остаје све до одласка из Београда. За време свога бављења у Србији Поповић је доста писао књига за народ, а и много је учинио за напредак српског народа на просветном пољу. Он је у друштву са Атанасијем Николићем предложио да се оснује друштво учених људи, које је основано под именом „Друштво Српске Словесности“, а као начелник највише је радио на оснивању Српског Музеја и Народне Библиотеке.

Када је 1848. год. букнула буна у Угарској, Поповић је напустио Србију, јер се није могао слагати са неким режимима, који су тада владали. Тада оде у Вршац и ту се ожени. У Вршцу је остао све до своје смрти, а умро је 26. фебруара 1856. год. у месту где се родио и где је своје детињство провео.

Поповић је пуну 31 годину провео радећи на књижевном пољу, радио је на разним гранама српске књижевности, али је он главни правац свога рада обележио још у првим данима свога ђаковања својим првим списима: песмом и драмом.

Први драмски списи, које је он још као ђак у Пешти писао, били су: Невиност и Светислав и Милева, Милош Обилић и Бој на Косову или Милан Топлица и Зараида а мисли се, да је и своје списе Лажу и Паралажу и Находа Симеуна написао као ђак у Пешти и Кезмарку, али је ове списе издао тек када је дошао у Вршац. За време свога бављења у Вршцу написао је и своју чувену комедију Тврдицу, која је била врло омиљена у народу и дадоше му име Кир Јања по њеном главном јунаку Кир Јањи, који је био Цинцарин и врло велика тврдица; за тим је написао Злу Жену, Покондирену тикву. Кад је Поповић био у Београду и кад се радило на оснивању српског позоришта, он је на томе највише радио, а када се основало, он је написао доста драма, те су му драме биле: Владислав, Ајдуци, Женидба и удадба, Превара за Преваром, Волшебни магарац, а тада је написао и своју најбољу трагедију „Смрт Стевана Дечанског“. Али кад се у Београду понова завело позориште он је написао опет неколико драма, а то су: Торжество Србије, Скендер бег, Сан Краљевића Марка и т. д. Али је он од свију тих драма штампао само Владислава. После свога одласка из Београда он је написао Лахана, и Београд некад и сад.

Главни рад после драме јесте песма. Песме су му биле последњи радови његови. Збирка његових песама штампана је пред његову смрт под именом „Даворје“ а по том је још два пут прештампавана. у Даворју има 27 ориџинала и 9 преведених песама. Писао још неке песме које нису унете у Даворје, а има и неких песама које су остале после његове

смрти у рукопису које је узела Матица Српска, а доцније је уступила Срп. књ. Задрузи. Поповић је живео 50 год., али је највише писао последње десетине, те према томе видимо да његова поезија није младићска, већ поезија зрелог човека. Зато је његова поезија врло озбиљна, – ум свуда преовлађује над срцем. Песимизам и суморност главна је карактерна црта његова рада. Он је говорио: „све је ништавно и пролазно на овоме свету. Залуд су сва блага, срећа и богатство, јер ће брзо доћи смрт и све се то мора оставити. Људи, не грабите се за благо и славу овога света него се старајте да добрим делима стечете лепу успомену код потомства, које неће тако брзо изчезнути.“ У његовим песмама на смрт једног зликовца, Деспот Ђурађ Бранковић, Сујетнику и д. се опева несталност и променљивост овога света, где се истиче најпосле смрт и сруши све оно што је човек целог свог живота стварао. Поповић је још говорио: „Благо ономе ко је луд или глуп те не осећа, или ко што пре сиђе у гроб јер је цео овај живот само једна беда. С тога је и написао песму: На смрт једног с ума сишавшег, где је похвала лудила. Тако исто код њега је „Гробље“ похвала смрти. Али његова н а ј - л е п ш а песма јесте Марко Бочарис која се налази у Даворју и коју с правом називају најлепши цвет Даворја. Јуначка смрт овога славнога грчкога витеза одушевила је Поповића те је онако дивно опевао његову и његових Сулиота храброст и пожртвовање за Грчку. Да чујете само неколико стихова из ове песме па ће те се и сами уверити о њиховој лепоти:

Мустаф паша с војском иде
С војском силном големом

Плачно старци руке шире,
Жене вриском вриште
А дечица поплашена
На грудима им пиште.

Тад пролети сред народа
Како љути кад га скуте
Злих ноктију рис.
Шта стојите храбра браћо
Није л' с нама Бог?

Наздрављајућ' своју Марко
Дружбу разговара:
Пијте, браћо, сутра ћемо
С Леонидом што Бог даде.

А дружина сва захори:
Море знаш ли ону земљу
Што змајеве рађа?
То су змаји Сулиоте
Све по избор момци
Херкула потомци.

и т. д.

Сем драма и песама Поповић је написао још један шаљиви роман, под насловом: „Роман без романа“ и уредио је три шаљива календара за годину 1832, 33, 35. У овим радовима Хумор и Сатира његова обилно је расута.

Даље је написао и Немачку граматiku, Латинску етимологију, кратко математичко земљописаније и више чланака штампаних у књигама: друштва Српске Словесности, у „Седмици“, великом београдском календару, у коме су нарочито важни

шаљиви чланци под именом Милобруке.

Јован Поповић долази у ред оних песника који певају после Бранка т. ј. после год. 1847. Но опет зато у његовим песмама не опажамо ни трага од утицаја Бранковог, него он пева потпуно оним истим правцем који је Мушицки поставио. У борби између правца Мушицкова и Бранкова певања поред осталих критичара устао је и Поповић и то самим песмама. Истина језик му није као у Мушицкога, али је ипак мешовит и има много скованих речи. Он је тако далеко ишао као противник новог правца да је своје Даворје штампао црквеним словима.

Ни при свем оволиком заступању његовом стари је правац ипак пропао, али је Поповић опет умро као признати и прави песник за којим је жалило цело Српство.

* * *

Јован Поповић долази у ред оних људи који су много и корисно радили, много урадили, а који су скромно живели.

Поповићево је име на свагда остало сачувано од заборава, сачувано у лепом спомену. А то је највећа и најоправданија жеља свакога човека.

Међу тим он је у раније доба био па је и сада понајвише познат у српском друштву као писац који је много критиковао женски, слабији, пол; који је исмевао поједине навике српских женскиња. Биће да је његова заслуга што и данас постоји обичај рећи што против нас, женскиња. Али ми добро знамо да је он, што год је писао, све радио само из жеље да оно што није добро – буде добро; а што

јесте тако, – да буде још боље. Па знајући то, ми се том корисном непријатељу Српкиња светимо овим поменом, те вас зато молим да сви скупа кличући: слава Светоме Сави! – ускликнемо још и:

Слава Јовану Поповићу,
великом песнику и књижевнику
српском!

Слава му!“

* * *

И на крају морамо да истакнемо разлоге који су нас руководили да ово, на овакав начин саопштимо.

1. Да поновимо; две једине школе у којима је у Србији то обележено, биле су: I Београдска гимназија и Виша женска школа у Нишу.

2. По подацима до којих смо могли да дођемо од 6 ученица V разреда, 2 су биле узраста од 14 година, 2 од 15 година, 1 од 16 и 1 од 17 година. Нисмо могли на жалост да дођемо до података ком је узрасту припадала Бобићева. И да је била најстарија међу њима, са 17 година, поднето излагање, према узрасту, вредно је сваке пажње, те смо зато и овако поступили.